

Några av personalen på neurologen i Umeå
samlade på bild fr v: Bo Lundqvist,
Peter Andersson, Hans Lindsten, Helena Fordell,
Jan Malm, Anders Svenningsson,
Laleh Zarrinkoob, Lars Forsgren, Peter Sundström,
Weigang Gu, Mats Andersson, Anna Sjöström
och Gahda Loutfi.

NEUROLOGEN VID NORRLANDS UNIVERSITETSSJUKHUS

Stark forskningskultur i

Umeå

Neurologen vid universitetssjukhuset i Umeå sticker fram som en spetsklinik på flera forskningsområden – även med internationella mått. Verksamhetschefen Mats Andersson får se många bevis på individuellt starka prestationer bland professorer och medarbetare. Men det är inte det främsta skälet bakom framgångarna. – Jag lyfter gärna fram vår starka forskningskultur och förmågan att samarbeta, säger han.

Den neurologiska forskningen och vården av patienter med neurologiska sjukdomar har ett starkt fäste i Umeå. Även om en stor del av forskningen har sina tentakler ute i världen och väcker internationell uppmärksamhet så är det ofta på hemmaplan, i den västerbottniska myllan, som underlagen hämtas.

Detta försök att belysa verksamheten på neurologen i Umeå startar därför inne på kontoret hos Parkinson-sjuksköterskan Mona Edström. Hon har under de senaste sju åren varit inblandad i projektet NYPUM – Ny Parkinsonism i Umeå.

I bokhyllan på väggen bakom henne trängs nästan 500 pärmar. En för varje patient i regionen som under en femårsperiod visat symtom på Parkinson.

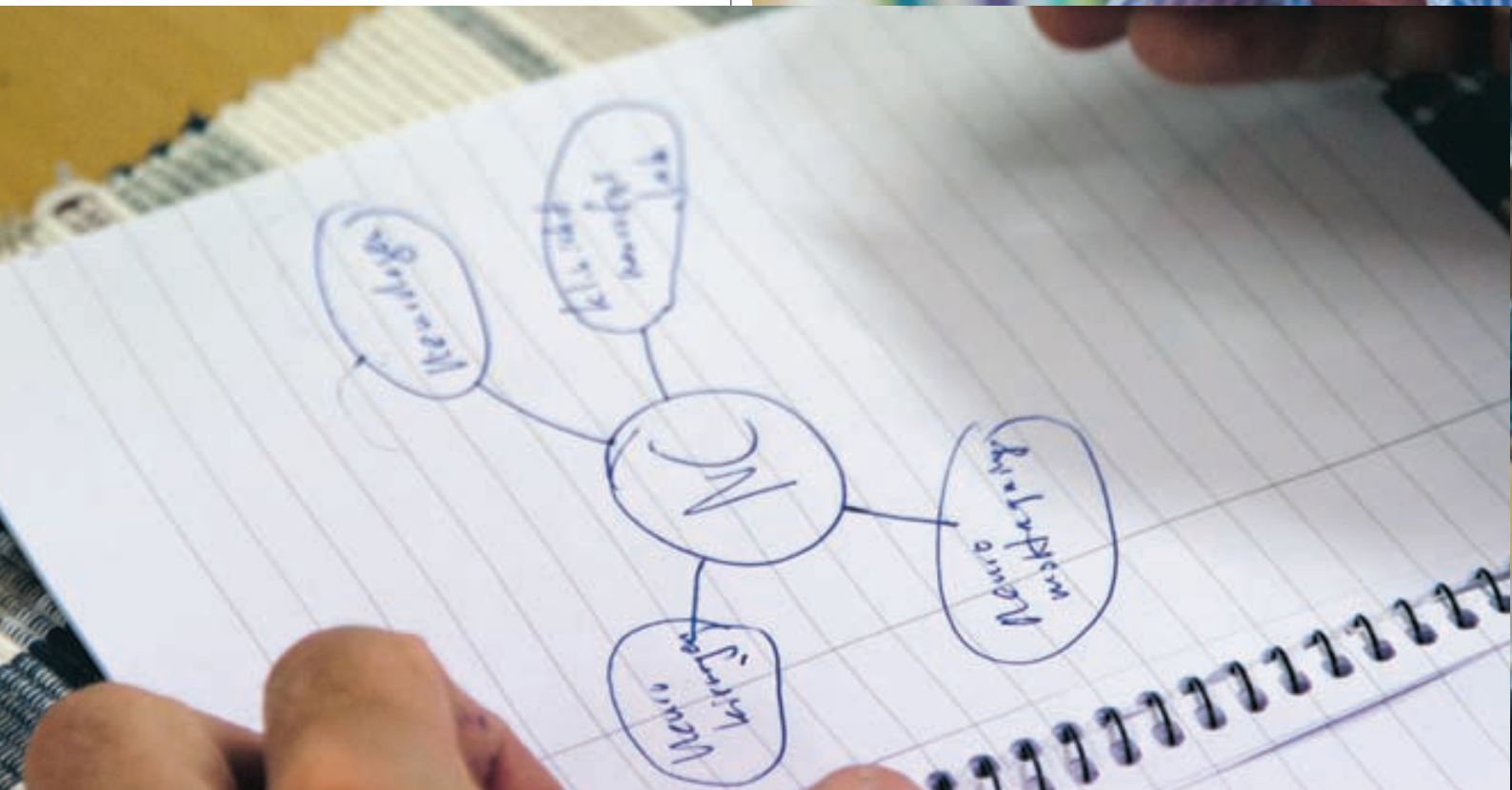
– Efter diagnosen har prov på spinalvätska tagits tre gånger under fem år. En rad andra undersökningar och patientintervjuer har också genomförts, säger hon.

Ansvarig för forskningen är professor Lars Forsgren. Han kan konstatera att kartläggningen byggt upp en helt unik informationsbank om Parkinsons sjukdom och hur den utvecklas hos olika individer.

– Det märkliga är att förekomsten av Parkinson visat sig vara en av de högsta i världen här i Umeå, i nivå med Färöarna och Aberdeen där det också är höga nivåer. Då måste man förstås ställa sig frågan om sjukdomen är dubbelt så vanlig här, eller om vår metodik gör att vi fått det resultatet genom att faktiskt lyckats dammsuga Umeå med omnejd så framgångsrikt. Jag har inte svaret på den frågan, säger Lars Forsgren.

Klart är dock att projektet gör att neurologen i Umeå förbättrat möjligheten att ställa korrekt diagnos och att Lars Forsgren med kollegor fått ett unikt material att arbeta med.

– Men inte bara vi som forskar direkt om Parkinson, även dietister, sjukgymnaster, logopeder och andra kan hitta mycket intressant information i vår epidemiologiska studie, säger Lars Forsgren.

Verksamhetschefen Mats Andersson leder en mångfacetterad och framgångsrik neurologiklinik.
– När jag lämnade min tidigare tjänst i Linköping och flyttade till Umeå visste jag framför allt att man var ledande på akut neurologi här, och på det området vill vi gärna fortsätta flytta framställningarna, säger han.

”Den neurologiska forskningen och vården av patienter med neurologiska sjukdomar har ett starkt fäste i Umeå”

SNABBA INSATSER VID STROKE

I kampen för att rädda liv är den snabbt igångsatta vården ett primärt mål. Därför går det inte att tala med någon som arbetar på neurologen i Umeå, utan att också få höra en stolt kommentar om hur raskt man agerar när strokepatienter anländer till sjukhuset.

– Det krävs en omfattande planering, väloljat samarbete och stor effektivitet för att lyckas så bra som vi gjort. Logistiken i mottagandet har vi själva skapat och klarar att ge vård till strokepatienter på kortare tid än 30 minuter. Självklart är vi stolta över det, väldigt få har nått så långt, säger Mats Andersson.

Denna del av vården rymmer också en stor problematik som berör praktiskt taget samtliga svenska neurologiverksamheter. Mats Andersson är märkbart bekymrad när han beskriver svårigheterna att utveckla ”den nya neurologin”.

– Här har vi tack vare ett brett samarbete inom vården lyckats få ett välfungerande strokecenter på den medicinska kliniken och vi har en neurolog placerad på intensivvården. Det är ytterst viktigt att specialister i ett tidigt skede får ställa diagnos för att rätt vård ska kunna ges. Problemet här som på många andra ställen är bristen på neurologer, säger han.

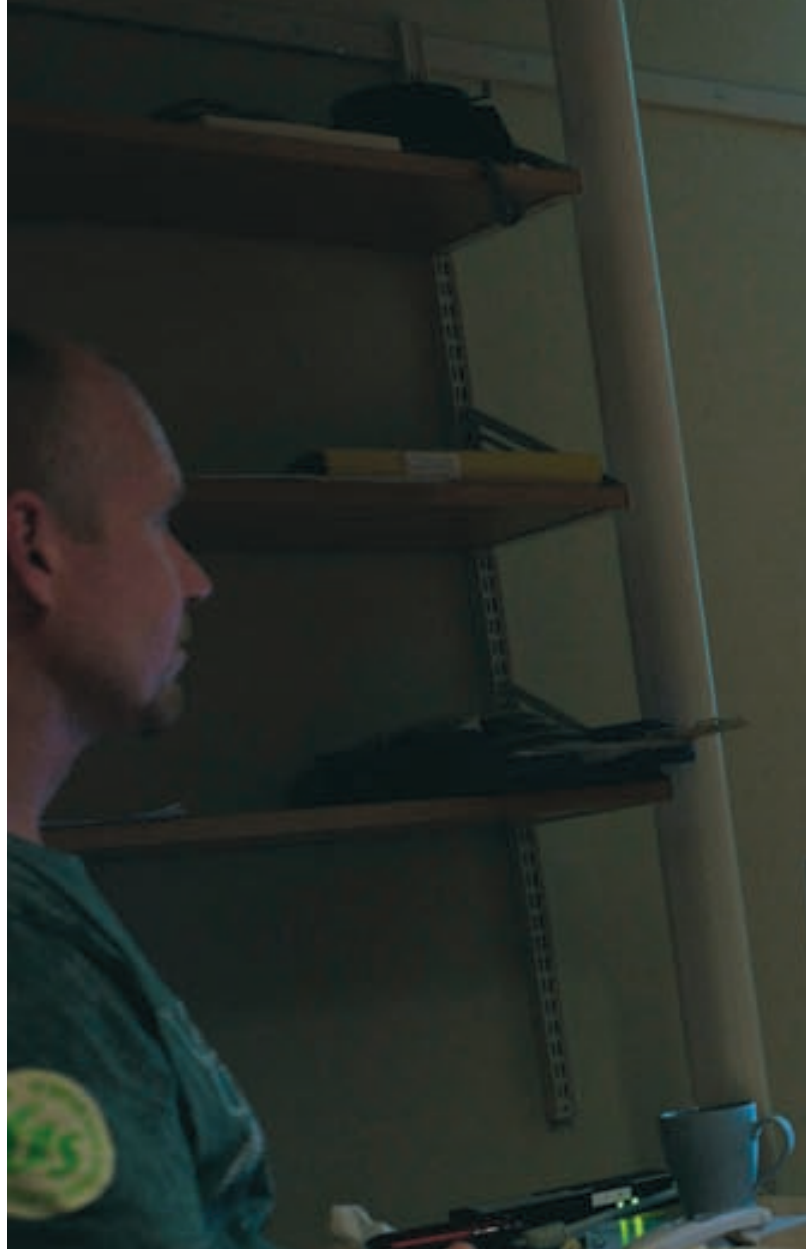
Från Peter Andersson, Hans Lindsten och Mats Andersson

Den fruktade sjukdomen ALS har en av sina tuffaste motståndare i Umeå. Sedan 1992 har professor och överläkare Peter Andersen forskat om ALS och han tillhör nu dem som kommit längst inom detta område. Han ingår tillsammans med 20 andra personer vid Umeå universitet i norra Europas största ALS-forskningsgrupp.

Peter Andersen är den av neuro-professorerna i Umeå som har de största externa forskningsanslagen och är dessutom något av en "flygande ALS-doktor" för second-opinion bedömningar. Om patienten inte kan ta sig till Umeå besöker han sjukhus runt om i landet för att hjälpa till med kliniska bedömningar.

"Den fruktade sjukdomen ALS har en av sina tuffaste motståndare i Umeå."

– Att forska inom ALS är erkänt svårt men att ställa tidig och korrekt diagnos är ännu svårare. Sjukdomen är obotlig. Det kliniska arbetet är komplicerat och kräver täta kontakter med patienten och dennes familj som ofta har det mycket jobbigt. Att det går att komma framåt visar ändå det faktum att vi med tidig insättning av behandling med en bromsmedicin kan förlänga medellivslängden från symtomdebut till 41 månader mot tidigare 26 månader utan behandling, säger Peter Andersen.

Parkinsonssjuk-
sköterskorna
Mona Edström
och Anna Fredricks

År av forskning har nu lett fram till att man i tio gener har hittat mutationer som kan ge ALS. En ny upptäckt är att flera av de mutationer som kan ge ALS hos vissa personer kan ge Parkinsons sjukdom eller pannlobsdemenssjukdom. Hösten 2011 planerar Umeågruppen tillsammans med forskare i USA, Belgien, England och Tyskland att påbörja en behandlingsstudie med genterapi vid ALS för att bromsa sjukdomen så tidigt som möjligt. Samarbetet med europeiska läkare och forskare underlättas av att Peter Andersen sedan 2010 innehar en särskilt inrättad ALS-gästprofessur i Ulm vid Tysklands största ALS-klinik.

UTBILDNING I AKUT NEUROLOGI

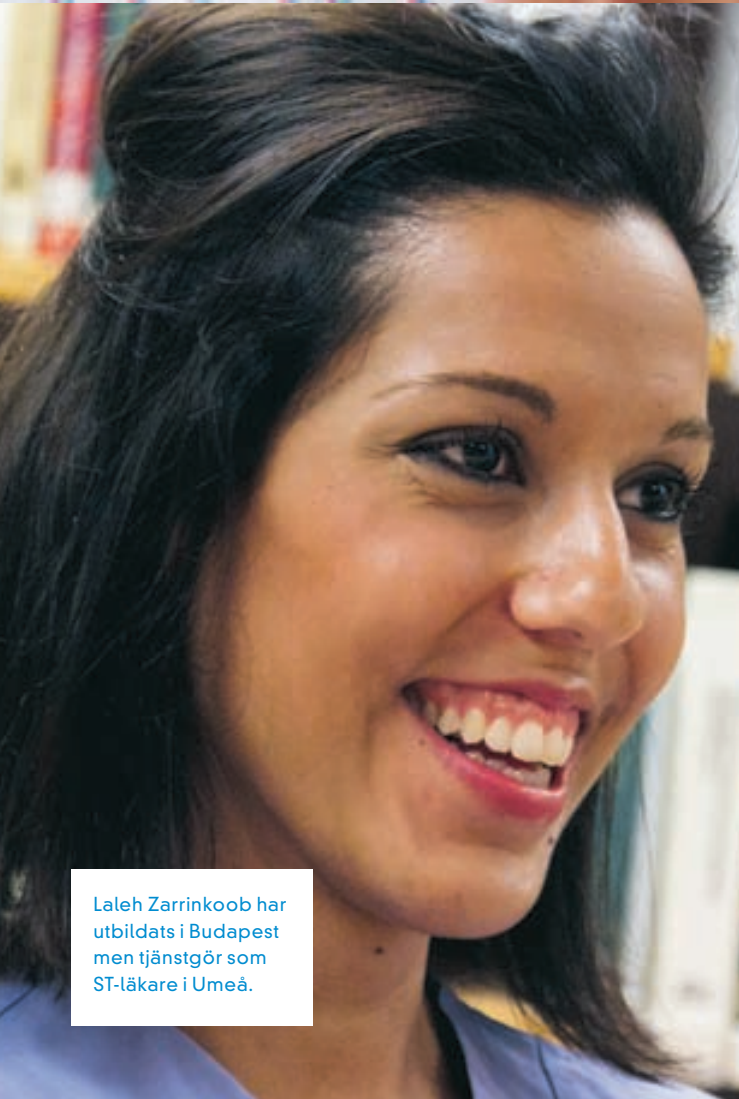
En av profilerna bland landets neurologer är professor Jan Malm som bland annat är känd för att tillsammans med Lars Johan Liedholm ha skrivit boken Akut neurologi, i fjol utgiven i åttonde upplagan.

Han håller fanan högt för den akuta neurologin och är med och håller årliga utbildningar för ST-läkare från hela landet som kommer till Umeå.

Några av hans käpphästar är att det ska finnas en neurologiläkare på en intensivvårdsavdelning och att ett väloljat samarbete med bland annat kollegor på medicinkliniken är en förutsättning för god strokevård.

Professor Lars Forsgren är en nestor inom neurologin i Umeå och står bakom en kartläggning av flera hundra patienter med symptom på Parkinson. – Det som fascinerar mig mest är den stora variationen i sjukdomsförloppet, säger han.

Laleh Zarrinkoob har utbildats i Budapest men tjänstgör som ST-läkare i Umeå.

ALS forskningssjuksköterska Sabine Björk

Neurologen Anders Svenningsson har med sitt team kartlagt 450 MS-patienter i Västerbotten och med aktiv uppföljning med magnetkamera särskilt fokuserat på "nolltolerans mot inflammationer i hjärnan". Han har också definierat vad vården av MS-sjuka i Umeå ska innehålla.

Professor Jan Malm har många järn i elden och månar särskilt för den akuta neurologin. Ett annat område han har tung kunskap inom är hydrocefalus där Umeå haft en ledande position i många decennier.

Professor Peter Andersen tillhör internationella toppskiktet inom ALS-forskningen.

NEUROLOGEN VID NORRLANDS UNIVERSITETSSJUKHUS

- Neurologen vid Norrlands universitetssjukhus i Umeå ingår i Neurocentrum som även innefattar neurokirurgi och klinisk neurofysiologi.
- Inom hela Neurocentrum utreds och vårdas cirka 3 000 patienter per år i slutenvård och har cirka 7 000 besök i öppen vård.
- Forskningsaktiviteten är hög med nära anknytning till enheten för klinisk neurovetenskap vid Umeå universitet.
- Knutna till neurologen är 25 läkare, 3 professorer och cirka 40 övrig personal.

– Våra tankar inom detta område, subspecialisering, väcker stort intresse bland kollegor och ute på intensivvårdsavdelningar. Annars är vi väl mest kända för snabb handläggning vid trombolysbehandling som blivit något av vårt flaggskepp, säger Jan Malm.

Vid sidan av detta är han också engagerad i forskning kring hydrocefalus och har tillsammans med en grupp forskare och docenten Anders Eklund tagit fram avancerad utrustning som getts namnet Celda och redan används på många sjukhus. Nu väntar lansering utomlands för produkten som bland annat används för att mäta intrakraniellt tryck, välja ut hydrocefaluspatienter lämpliga för operation och kontrollera att likvorshuntar fungerar.

Överläkaren Anders Svenningsson är specialist på MS och har utvecklat en modell för att höja kvaliteten i vården. För honom är vårdgarantin inte nog, han menar att det finns betydligt mer att göra för att patienterna ska känna sig trygga med vad de får av en vårdgivare. Om detta har han fört fram sina åsikter i flera forum, bland annat under politikerverkan i Almedalen.

Doktoranden Helena Fordell har utvecklat ett dataspel som rehabiliterar strokepatienter.

– Vården har generellt varit dålig på att definiera den egna produkten. Så får det inte vara. Jämför med att komma till ett hotell och betala för två nätter, men inte veta vad som ingår. Risken i detta är att det heller inte säkerställs att patienten får rätt vård. Men just detta har vi arbetat mycket med och tagit fram riktlinjer för en egen vårdmodell, säger Anders Svenningsson.

Inte oväntat har detta visat sig värdefullt inte bara för patienter, utan också för kliniken i dess samtal med beslutsfattare om vårdkostnader. Att tydligt kunna redogöra för vart pengarna går, är aldrig en nackdel, menar verksamhetschefen Mats Andersson.

STYRKOR FÖR ST-LÄKARE

För kliniken gäller att värna om sin position, och då är påfyllnaden av skickliga forskare viktig. Många inleder sin karriär inom neurologin som ST-läkare. På neurologen i Umeå finns för närvarande sju sådana. En av dem är Laleh Zarrinkoob som kommer från Skellefteå.

Hon har identifierat vissa styrkor hos kliniken i Västerbotten.

– Jag kan framför allt jämföra med Budapest där jag utbildat mig och praktiserat på sjukhuset i ett och ett halvt år. Där, liksom på många andra ställen, är man mycket skicklig inom kronisk neurologi och forskar om hjärnan rent fysiskt. I Umeå finns ett starkt driv inom ny neurologi med fokus på akutverksamhet och aktiv vård. Här hör man inte konkreta diskussioner om hjärnan på samma sätt som i Budapest. För mig är det intressant att få ta del av båda inriktningarna, säger Laleh Zarrinkoob.

Särskilt uppskattar hon en känsla av öppenhet i Umeå.

– Det finns en stark kultur här och många som arbetat länge och är erfarna. Ändå är man öppna för samtal, jag har fått säga vad jag tycker som ST-läkare och det har känts bra, säger hon.

För verksamhetschefen Mats Andersson är det förstås viktigt att arbetsklimatet upplevs som öppet. I den hårdnande kampen om kompetens kan klinikens kultur vara avgörande vid rekryteringar. Men han har också en rad andra frågor av mer generell natur som han kämpar med.

Först vill han att Socialstyrelsen ska ta fram nationella riktlinjer för vården av neurologiskt sjuka. Utan sådana ris-

kerar insatser att ske godtyckligt, och utföras av andra än specialister.

Sedan arbetar han hårt för att beslutsfattarna inom vården ska inse hur viktigt det är att skapa de nya neurologläkartjänster som behövs för att ge kvalitativ vård inom hela vårdkedjan till patienter som fått stroke, Parkinson, MS, ALS eller andra neurologiska sjukdomar.

– Vi måste också utjämna orättvisor i vården. Inom vissa landsting, till exempel Västerbotten, skrivs till exempel MS-mediciner för 220 000 kronor per år och patient ut, medan man inte gör det på andra håll. Det tycker vi är fel, den medicinen bör alla som behöver den kunna få, avslutar Mats Andersson.

DATASPEL REHABILITERAR PATIENTER MED STROKE

Ett gott exempel på den innovationsförmåga som finns på neurologen i Umeå visas upp av doktoranden Helena Fordell.

2002 inledde hon ett forskningsprojekt för att utveckla hjälpmedel för strokepatienter.

– Det har varit känt att de som fått en stroke i höger hemisfär haft sämre förutsättningar för rehabilitering. Patienterna har fått ett bortfall av syn-, hörsel- och känselintryck som kommer från deras vänstra sida, säger Helena Fordell när hon beskriver problematiken.

Det nya spelet som är inspirerat av dataspelsklassikern Tetris stimulerar patienten med virtual reality-teknik och 3D att se saker som rör sig över skärmen och lösa olika uppgifter med hjälp av en robotpenna.

Helena Fordell hoppas att efter forskningsfasen kunna vidareutveckla hjälpmedlet till en produkt och få ut det i klinisk verksamhet för rehabilitering i hemmiljö eller på sjukhus och vårdhem. Som stöd i denna utveckling bistår teknikparken Uminova.

Text: ANDERS LÖVGREN
Foto: RALF BERGMAN

Vill du hålla dig uppdaterad på vad som skrivs om neurologiska sjukdomar i pressen?

Vi skickar ett veckovis mail med de nyheter med koppling till neurologiska sjukdomar som lagts ut på www.neurologiisverige.se under den senaste veckan.

Om du vill hålla dig uppdaterad anmäler du dig på www.neurologiisverige.se alternativt skickar ett mail med dina uppgifter. Namn, e-post, specialitet, arbetsplats till redaktionen@pharma-industry.se

Håll dig uppdaterad!